

روزنامه علمی

دانشگاه پیام نور
واحد خرم آباد

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

رشته: فقه و حقوق

عنوان:

مبانی فقهی و حقوقی تحریم خمر از دیدگاه فقه امامیه و حقوق موضوعه

ایران

استاد راهنما:

دکتر حسین زارع شعار

استاد مشاور:

دکتر حسن علیاری

دانشجو:

حمزه گراوندفر

زمستان ۱۳۹۹

فهرست عناوین

عنوان	صفحه
چکیده.....	۱
فصل اول: کلیات تحقیق	
۱-۱- مقدمه.....	۳
۲-۱- بیان مسئله.....	۴
۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۶
۴-۱- روش تحقیق.....	۸
۵-۱- پیشینه تحقیق.....	۹
۶-۱- اهداف تحقیق.....	۱۱
۱-۶-۱- هدف اصلی.....	۱۱
۲-۶-۱- اهداف فرعی.....	۱۲
۷-۱- سوالات تحقیق.....	۱۲
۸-۱- فرضیه های تحقیق.....	۱۲
۹-۱- جمع بندی.....	۱۲
فصل دوم: مفاهیم و تعاریف	
مقدمه.....	۱۴
۱-۲- خمر.....	۱۴
۱-۳-۲- مستی.....	۲۴
۲-۳-۲- تحریم(حرام).....	۲۵
۳-۳-۲- الکل.....	۲۷
۴-۲- انواع مستی.....	۲۸

- ۲۸ ..... ۱-۴-۲- مستی کلی و جزئی
- ۲۹ ..... ۲-۴-۲- مستی خشک و تر
- ۲۹ ..... ۳-۴-۲- مستی ارادی و مستی غیر ارادی
- ۲۹ ..... ۵-۲- ضابطه تشخیص مستی
- ۳۱ ..... ۶-۲- مسکرات سنتی و مشروبات
- ۳۱ ..... ۱-۶-۲- خمر
- ۳۱ ..... ۲-۶-۲- الکل
- ۳۱ ..... ۷-۲- راه های جذب الکل
- ۳۲ ..... ۸-۲- انواع مشروبات الکلی
- ۳۳ ..... ۱-۸-۲- فرق بین مستی و الکلیسم
- ۳۳ ..... ۲-۸-۲- تأثیر مواد الکلی و مواد مخدر بر سطح آگاهی و اراده
- ۳۷ ..... ۹-۲- مسکرات غیر سنتی (مواد مخدر)
- ۳۷ ..... ۱-۹-۲- مفهوم مواد مخدر
- ۳۸ ..... ۲-۹-۲- انواع مواد مخدر
- ۳۸ ..... ۱-۲-۹-۲- مواد مخدر مستی زا
- ۳۸ ..... ۲-۲-۹-۲- مواد توهم زا و روان گردان
- ۳۹ ..... ۳-۲-۹-۲- مواد توان افزا
- ۳۹ ..... ۱۰-۲- انواع گیاهان روان گردان
- ۴۰ ..... ۱-۱۰-۲- تعریف اکستازی
- ۴۰ ..... ۲-۱۰-۲- عوارض و پیامدهای مصرف اکستازی در بروز رفتارهای پر خطر رانندگی
- ۴۳ ..... ۱۱-۲- مستی و مسمومیت ناشی از استعمال مواد مخدر
- ۴۴ ..... ۱۲-۲- جمع بندی

فصل سوم: بررسی مبانی فقهی تحریم شرب خمر

- ۳-۱-۱- مقدمه ۴۶
- ۳-۱- بررسی فقهی حرمت شرب خمر در مذهب تشیع ۴۷
- ۳-۱-۱- بررسی فقهی نجاست انواع الکل از دیدگاه تشیع ۴۷
- ۳-۱-۲- دلایل فقهی ناپاکی الکل تخمیری ۵۰
- ۳-۱-۲-۱- سکرآور نبودن الکل تخمیری ۵۰
- ۳-۱-۲-۲- انصراف دلایل نجس بودن خمر از الکل ۵۰
- ۳-۱-۲-۳- استحاله خمر به الکل ۵۰
- ۳-۳- دیدگاه فقها نسبت به الکل تخمیری ۵۷
- ۳-۴-۱- بررسی حرمت شرب خمر ۵۸
- ۳-۴-۲- حد مسکر ۶۰
- ۳-۵- اثبات شرب خمر ۶۰
- ۳-۶-۱- بررسی توبه شارب خمر ۶۲
- ۳-۶-۱- توبه قبل از قیام بینه ۶۴
- ۳-۶-۲- توبه بعد از قیام بینه ۶۷
- ۳-۶-۳- توبه قبل از اقرار ۶۹
- ۳-۶-۳-۱- دلیل سقوط حد ۶۹
- ۳-۶-۳-۲- توبه بعد الاقرار ۶۹
- ۳-۷-۱- قصاص شارب خمر ۷۲
- ۳-۷-۱- حکم قتل با شرب خمر عصیانا و عدم خروج از اعتدال ۷۴
- ۳-۷-۲- حکم صورت شک در عدم خروج از اعتدال با شرب خمر ۷۴
- ۳-۷-۳- قتل در حال خماری و مستی توسط شرب غیر خمر ۷۴
- ۳-۷-۴- حکم صورت شک در عدم خروج از اعتدال با شرب غیر مسکر ۷۶

۷۶	۸-۳- نگاهی اجمالی به دلالت حرمت استعمال مواد مخدر.....
۸۰	۹-۳- وضعیت فقهی ارتکاب جرم در حال مستی.....
۸۲	۳- ۴- جمعبندی.....

فصل چهارم: بررسی تحریم شرب خمر در حقوق موضوعه ایران

۸۴	مقدمه.....
۸۴	۱-۴- بررسی ارکان شرب خمر و آثار آن در قانون مجازات اسلامی جدید مصوب ۱۳۹۲.....
۸۵	۱-۱-۴- اضطرار در استعمال شرب خمر.....
۸۵	۱-۲-۴- اثبات شرب خمر.....
۸۶	۱-۲-۱-۴- اقرار.....
۸۶	۲-۲-۱-۴- شهادت.....
۸۷	۲-۴- بررسی مسئولیت کیفری شرب خمر در قانون مجازات مصوب ۹۲.....
۸۸	۱-۲-۴- عدم تعدد حد.....
۸۸	۲-۲-۴- تکرار شرب خمر.....
۸۹	۳-۲-۴- سقوط حد.....
۹۸	۳- ۵- جمعبندی.....

فصل پنجم: نتیجه گیری

۱۰۰	نتیجه گیری.....
۱۰۲	فهرست منابع.....

چکیده

پروردگار عالم در چندین جای از کتاب آسمانیش از آن مذمت کرده و در بعضی آیات آن را قرین با بت پرستی نموده است: « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ » (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، شراب قمار و بتها و الام (که نوعی بخت آزمایی بوده) پلیدند و از عمل شیطانند از آنها دری کنید تا رستگار شوید). (مائده/۹۰). در آیه دیگر فرموده است: « إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنتَهُونَ » (شیطان می‌خواهد در میان شما به وسیله شراب و قمار عداوت ایجاد کند و شما را از ذکر خدا و از نماز باز دارد، آیا (با این همه زانی و فساد) خودداری خواهید کرد؟) (مائده، آیه ۹۱) پر واضح است همان طوری که خداوند فرموده، شراب مایه و منشا عداوت و دشمنی است و آدمی را از یاد پروردگار باز می‌دارد، عقل را می‌برد، آدمی مجنون می‌گردد، شراب سرچشمه پلیدی است و بسیار مشکل است مرتکب آن بتواند خدا پرست شود؛ زیرا انسان به سبب عقل، خداپرست می‌گردد و کسی که عقل او زایل و گرفته شد، البته شیطان پرست می‌گردد، لذا امر به اجتناب از آن شده و نتیجه آن رستگاری است. مسلمانان واقعی شیعه و سنی نیز در این باب با هم اجماع داشته و شرب خمر را حرام می‌دانند. تنها برخی از فرقه‌های گمراه و تحریف شده با قبول شرایطی شرب خمر را حرام نمی‌دانند. بر همین اساس هدف از انجام این پایان نامه بررسی حکم قیادت و شرب خمر از دیدگاه علمای فقه امامیه و اهل سنت می‌باشد. به طوری که در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ هم در مواد ۲۶۴ تا ۲۶۶ به ارکان و آثار شرب خمر اشاره شده به طوری که یکی از جرایم مستوجب حد می‌باشد. از سویی در احکام اسلام هم (چه در فقه عامه و چه در فقه امامیه) استعمال مشروبات الکلی حرام تلقی می‌گردد و همه ی مذاهب اسلامی، به جز مذهب حنفی، معتقدند که آن چه بسیار آن مستی می‌آورد، کم آن و حتی یک قطره ی آن نیز حرام است و موجب کیفر حد است. لذا بر همین اساس و با توجه به این که قانون از فقه تبعیت نموده، در قانون مجازات اسلامی نیز به این مورد اشاره شده است.

کلیدواژگان: خمر، فقه، اهل سنت، مذاهب اسلامی، سکر و مستی

فصل اول:

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

نوشتار حاضر اندک کوششی است در جهت بررسی و تبیین کلیات مشروبات مست کننده و سکرآور که با استفاده از آیات و احادیث و همچنین نظریات فقها و علمای علم حقوق تهیه و تدوین گردیده است.

انگیزه انتخاب این رساله علاوه بر علاقه مندی به تحقیق در موضوع مذکور و علی رغم سابقه‌ی فقهی و قانونی موضوع مستی در حقوق ایران، متأسفانه ابعاد و زوایای مختلف این موضوع و جایگاه و چگونگی تأثیر آن بر جرم، مسئولیت جزایی و مجازات کماکان مبهم و مجهول است و مقررات جاری پاسخگوی سؤالات و ابهامات فراوانی که در این ارتباط - به ویژه در عمل - رخ می‌نماید و مطرح می‌شود، نیست. که در این تحقیق نوشته‌هایی به طور پراکنده در این زمینه به وسیله‌ی فقها و حقوقدانان و پزشکان در برخی از کتب آورده شده است ولی صرفاً در حد تعاریف و اشاره مختصر به موضوع فوق می‌باشد. لذا سعی شده در حد بضاعت اندک خود حتی المقدور به صورت مفصل موضوع مذکور بررسی و تحلیل گردد.

مصرف مشروبات الکلی به ویژه زمانی که به صورت غیرمتعارف انجام شود، عملی زشت و ناپسند محسوب می‌شود و از این رو همه‌ی قوانین به گونه‌ای متعرض این مسأله شده‌اند. در قانون ما که متأثر از آموزهای دینی و موازین شرعی است، با توجه ویژه به مستی، واکنش شدیدی در مقابل آن در نظر گرفته شده است. مصرف مشروبات گاهی بدون توجه به این که مرتکب را در حالت خطرناک قرار دهد، مورد جرم انگاری قرار می‌گیرد. در قانون مجازات اسلامی نوشیدن یک قطره خمر نیز مجازات دارد، هرچند مستی نیاورد و بر این اساس جنبه‌ی تعبدی آن بر جنبه‌ی باز دارندگی برتری دارد. در این پژوهش به بررسی مبانی فقهی و حقوقی تحریم خمر از دیدگاه فقه امامیه و حقوق موضوعه ایران پرداخته می‌شود.

۱-۲- بیان مسئله

دین مبین اسلام دینی همه جانبه است که در خصوص ابعاد مختلف زندگی انسان‌ها صاحب نظر است، لیکن برخی از احکام صادر شده توسط دین اسلام که در زندگی روزمره ما مسلمانان جریان دارد، هنوز مورد تبیین دقیق قرار نگرفته اند و چرایی این احکام بر ما پوشیده است؛ یکی از این موارد تحریم خمر است اگرچه که ما از ابتدای سن بلوغ با حکم تحریم خمر آشنا شده ایم، اما علت و چرایی ادله این حکم بر ما و بسیاری از مردم عامه پوشیده است و از احکام آن آگاهی و اطلاعات دقیقی نداریم و همین مبهم و پوشیده بودن ادله تحریم خمر متأسفانه باعث شک و تردید و شبهه نسبت به این حکم الهی شده است، تا جایی که برخی از مردم مستحل خمر گردیده اند.

گرچه قرآن کریم در چهار آیه به تحریم خمر اشاره کرده و حتی در آیه شریفه ۹۰ سوره مائده با قاطعیت تمام می فرماید: ای کسانی که ایمان آورده اید شراب و قمار و ازلام (نوعی بخت آزمایی بوده) پلید هستند و از عمل شیطانند از آنها دوری کنید تا رستگار شوید.

از طرفی ائمه اطهار نیز در روایات فراوانی دستور به منع مصرف خمر داده‌اند از جمله این روایات که مصرف خمر را منع کرده است: ۱. پیامبر(ص) می فرماید: شراب سرچشمه هر گناهی است.

۲. امام صادق علیه السلام می فرماید: خداوند هرگز پیامبری را بر می انگیزد مگر آنکه می دانست که چون دین او را کامل کند تحریم شراب خواری نیز در آن است. شراب همیشه حرام بوده است نا دین مرحله به مرحله تدریجاً کامل میشود و اگر از همان ابتدا کامل بود مردم دین را بر نمی انگیزتند.

۳. امام صادق علیه السلام می فرماید: خداوند شراب و شراب گیر و آن را که درختی برای تهیه شراب بکارد و شراب خور و ساقی شراب و شراب فروش به خریدار شراب و کسی که پول شراب فروشی بخورد و کسی که آن را حمل کنند و کسی که شراب برایش حمل شود لعنت کرده است.

۴. امام علی علیه السلام می فرماید: کسی که شراب بنوشد خداوند چهل شبانه روز نمازش را نمی پذیرد. امام باقر علیه السلام می فرماید: و فسادها خداوند شراب را به علت تأثیر بد و فساد انگیز بودن آن حرام کرده است.

و حتی با توجه به این همه فرمایش و توصیه انبیا و اولیا خداوند، گروهی از مردم عادی باز هم درک درست و روشنی از تحریم و ممنوع بودن مصرف خمر ندارند و همچنان در مکان‌ها و زمان‌های متفاوت رو به مصرف خمر می آورند؛ چون دلیل ممنوعیت خمر بر این افراد پوشیده است و آنها از مصرف خمر کوتاه نیامده‌اند و همچنین چون قوانین رایج در ملت جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر دین اسلام و به خصوص فقه امامیه است و علاوه بر حدودی که فقه امامیه برای تحریم خمر قائل شده است از

لحاظ قانونی هم مجازات‌هایی برای مردم که حرمت خمر را رعایت نمی‌کنند و دست به مصرف خمر، حمل خمر، خرید خمر، فروش خمر، نگهداری خمر، و تبلیغ خمر، می‌کنند در نظر گرفته است که به اختصار به چند مورد آن اشاره می‌کنیم:

در قانون مجازات اسلامی در موارد مختلفی در مورد مستی بحث کرده اما مستی در این قانون تعریف نشده و فقط خوردن مسکر جرم محسوب می‌شود مثلاً اگر افراد ماده مسکر را بخورند اما حالت مستی پیدا نکنند حتی اگر یک یا چند قطره باشد در قانون اسلامی به مجازات حد اسلامی محکوم می‌شوند، در واقع آنچه برای شارع مقدس اسلامی مهم است خود ماده مسکر است نه حالت بعد از آن که آیا فرد مست است یا نه؛ به همین منظور در قانون اساسی در ماده ۲۶۴ قانون مجازات اسلامی در سال ۱۳۹۲ مصرف مسکر از قبیل خوردن؛ نوشیدن، تزریق، کم باشد یا زیاد باشد، جامد باشد یا مایع، مست کند یا نکند، خالص باشد یا مخلوط، به گونه‌ای که آن را از مسکر بودن خارج نکند موجب حد و مجازات است و در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران این حد برای شارع مقدس جایز است می‌توان آن را جاری کند.

در قانون اساسی ایران و حقوق موضوعه مصرف خمر موجب حد است و کسانی که مرتکب این عمل ناپسند و زشت می‌شوند به مجازات ۸۰ ضربه شلاق محکوم می‌شوند، البته این مجازات مربوط به فرد مسلمان می‌باشد و فرد غیر مسلمان در صورت تظاهر به مصرف مشروبات الکلی به مجازات ذکر شده محکوم می‌شود و هر چند در قانون موضوعه ایران اسلامی مجازات‌هایی برای آن (مصرف، نگهداری، خرید، فروش حمل، و تبلیغ) خمر در نظر گرفته شده است باز هم افراد و سازمان‌هایی را مشاهده می‌کنیم که بانی مصرف و نگهداری و خرید و فروش و تجارت خمر هستند با اینکه دین مبین اسلام این تجارت و کسب و کار را حرام و باطل معرفی می‌کند.

ما در این تحقیق بر آنیم که مسئله حرمت خمر و ممنوعیت تحریم آن را از زوایای مختلف فقهی و حقوقی بررسی کنیم و امیدواریم که از این طریق گامی مثبت در جهت روشن شدن زوایای پنهان و ادله تحریم و خمر را که یک مسئله در حال رواج در جامعه است برداریم تا از این طریق بتوانیم پاسخ بسیاری از سوالات و شبهات موجود در ذهن جوانان و کسانی که تازه مکلف شده‌اند را بدهیم و روح و روان آنان را برای زندگی در یک جامعه اسلامی و آرمان‌های انقلاب اسلامی آماده کنیم و پایبندی و تدین آنان را از آنچه که هست قوی‌تر و مستحکم‌تر کنیم.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

انسان زمانی که بر موضوع احاطه کامل داشته باشد و نقطه مبهمی برایش وجود نداشته باشد، بهتر می تواند یک مطلب را درک کند و این خود زمینه ساز پذیرش یک ایده، نظر، عقیده و ... می شود و اگر چنانچه در یک موضوعی نقاط مبهمی وجود داشته باشد فرد دچار تردید و شک و شبهه می شود که این خود سبب سستی در پذیرش و عمل به یک دیدگاه و نظر و ... می شود؛ متأسفانه ما شاهد هستیم که در برخی از احکام اسلامی که بسیار هم مورد تاکید هستند و در زندگی روزمره ما جاری هستند نیز ابهاماتی وجود دارد؛ از جمله اینکه ادله این احکام بر ما روشن نیست یکی از این موارد که مورد بحث ما است تحریم خمر است؛ در حال حاضر هر مکلفی در اسلام حتی نوجوانان هم از حرمت خمر آگاه هستند اما اینکه چرا آخر تحریم شده است؛ سوالی است که هنوز پاسخ آن بر ما آشکار نیست. همین که دلیل حرمت خمر بر ما پوشیده است سبب می گردد دچار شبهه شویم و بعضاً دیده می شود افرادی مستحل شرب خمر می شوند به طور مثال از جمله مواردی که به شبهات حول تحریم خمر دامن می زند این است که چرا مسکراتی مثل الکل که منع شرب دارند چرا در موارد پزشکی استفاده از آنها جایز است؟!

از سوی دیگر ما در کشوری زندگی میکنیم که دین رسمی خود را اسلام اعلام کرده است و قانون اساسی و همچنین به پیروی از آن تمامی قوانین حقوقی خود را بر پایه و مبنای دین اسلام و احکام آن بنا نهاده است با توجه به اینکه احکام اسلامی نه تنها بر شریعت و مناسک دینی ما تاثیر گذار است از نظر اجتماعی سیاسی و ... حقوق و مجازات هایی را برای ما در پی داشته است .

در این میان دشمنان اسلام و ایران اسلامی که به دنبال زوال این دو هستند سعی می کنند با دامن زدن به شبهات پیش آمده در احکام اسلامی حدود فقه اسلامی و قوانین حقوقی ایران را زیر سوال ببرند، که تلافی غفلت ما و تبلیغ دشمن سبب شده است که برخی با محق دانستن اینگونه شبهات برخی احکام اسلامی از جمله منع شرب خمر را زیر پا گذاشته، انحراف از احکام اسلامی را در پیش بگیرند. اما قضیه به همین جا ختم نمی شود و اگر برای رفع این شبهات اقدامی نشود رفته رفته افراد بیشتر دچار انحراف می شوند و وقتی تعداد آنها زیاد شود نوعی دودستگی و نفاق در دین و به دنبال آن در جامعه ما که یک جامعه دینی است پیش می آید و از آنجایی که جامعه ما یک جامعه وابسته به دین است. در پی هر گونه اختلال در امور دینی به سرعت این اختلال در مناسک سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، و ... ما نیز نفوذ می کند.

کثرت همواره فریبنده بوده است و اگر امروزه برای شبهات و انحرافات که در دین به تبع آن جامعه پیش آمده چاره اندیشی نشود در آینده ممکن است فرصت طلبان با استفاده از این شبهات جمع کثیری را گرد خود فراهم آورند حتی چه بسا فرقه های جدیدی عَلم کنند و در آن روز هیچ یک از ما مصون از خطا نخواهیم بود .

از طرفی اگر ما دین اسلام را واقعاً پذیرفته ایم که خداوند در قرآن کریم می فرماید: (هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ) آیا مساوی هستند کسانی که میدانند و کسانی که نمی دانند؟ با استناد به همین آیه و دیگر آیات که مسلمانان را تشویق به تعقل می کند در میابیم که حتی آشکارترین عقاید و دیدگاه ها... را نمی توان بدون اندیشه پذیرفت چه برسد به احکامی که شبهه دارند.

علی الحال ما به عنوان نسل جوان و جویای علم نمی توانیم بدون دانستن دلیل آن را بپذیریم و در زندگی به کار بگیریم یکی از مسائلی که توجه ما را به خود جلب کرده است رواج شراب خواری است به گونه ای که در چند سال اخیر شاهد بخش کلیپ هایی در فضای مجازی بودیم کودکان هنگام نوشیدن آب و دیگر آشامیدنی ها از آداب و فرهنگ رایج در بین شراب خواران استفاده می کنند که این موضوع بسیار ما را متاثر نمود پس به دنبال این مهم افتادیم که بیشتر در خصوص حکم تحریم خمر بدانیم که با ابهاماتی روبرو شدیم و دریافتیم که گرچه این حکم بسیار به گوش ما خورده است اما علیرغم این حجم از ملموس بودن هنوز ابهامات زیادی در مورد چرایی این وجود دارد؛ تا جایی که با وجود اینکه عالمان و بزرگان زیادی در آثار خود اشاره ای به تحریم خمر و آثار نوشیدن آن، حدود جاری بر کسی که آن را می نوشد یا می فروشد و غیره داشته اند اما کماکان تحقیق و پژوهش جامع و کامل در خصوص چرایی و ادله حرمت خمر صورت نگرفته و با اینکه شاهد هستیم شرب خمر امروزه حتی در سنین پایین آغاز می شود و آثار منفی تربیتی، جسمی، روحی، و روانی و... آن بر تمام مصرف کنندگان به خصوص مصرف کنندگانی که در سن های ابتدای بلوغ هستند بر ما هویدا است اما تاکنون این مهم همان طور که باید و شاید به طور مستقل مورد پژوهش قرار نگرفته است و نیز با وجود اطلاع بیشتر افراد جامعه از حرمت خمر، اما بیشتر کسانی که به حرمت خمر علم دارند از نوع و شیوه حدود شرعی و مجازات های قانونی در نظر گرفته شده برای شرب خمر، حمل خمر، خرید خمر، فروش خمر، شرایط مصرف کننده و موضوعات و حواشی بسیاری که پیرامون خمر به وجود آمده است اطلاع دقیق ندارند که همین ندانستن هم سبب گرفتاری بسیاری در مجامع قانونی می گردد.

بنابراین ما بر آنیم که با بررسی مبانی فقهی و حقوقی حرمت خمر از دیدگاه فقه امامیه و قانون موضوعه ایران بپردازیم باشد که کمکی هرچند کوچک به جامعه به خصوص قشر جوان داشته باشیم.

۱-۴- روش تحقیق

روش تحقیق ما استفاده از روش کتابخانه ای و توصیفی تحلیلی است. به طور کلی روش های تحقیق دو روش کلی هستند (۱) روش میدانی (۲) روش کتابخانه ای

روش کتابخانه ای در تمامی تحقیقات تا حدودی کاربرد دارد اما در برخی تحقیقات مثل همین تحقیق ما بر اساس ماهیت خود پژوهش ما ناگزیر هستیم به طور کامل از روش کتابخانه ای بهره ببریم؛ چرا که مثلاً اگر بخواهیم آزمایشی در این خصوص انجام دهیم با توجه به حرمت خمر در اسلام کاری خلاف شرع انجام می شود و از طرفی با توجه به تاثیر خمر بر سلامت جسمی افراد نیز انجام چنین آزمایشی منع می شود یا لاقلاً نیاز به مجوز های خاص وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و به کارگیری متخصصین امریست که از حوزه اختیارات ما خارج است.

لذا فقط به تحقیقات کتابخانه های بسنده می کنیم که با ماهیت تحقیق ما که به دنبال ادله تحریم خمر هستیم سازگارتر است که در طی تحقیق به دنبال یافتن کتاب ها، مقالات، و پایان نامه ها و... معتبر هستیم تا با فیش برداری و یادداشت نکات مهم و کارآمد و مرتبط با پژوهش حاضر به ادله و مبنای حرمت خمر از دیدگاه فقه امامیه و حقوق موضوعه ایران دست یابیم و با تحلیل و توصیف دستاوردهای خود یک پاسخ واضح و سریع به سوالات تحقیق ارائه دهیم.

در روش کتابخانه ای ما به دنبال آنیم که گام به گام اطلاعات مورد نیاز خود را جمع آوری کنیم برای نمونه ابتدا به دنبال کلمات کلیدی و سوالات اصلی تحقیق در متون و منابع در اختیار خود جستجو می کنیم مثلاً در تحقیق ما که سوال اصلی این است: مبانی فقهی و حقوقی تحریم خمر از دیدگاه فقه امامیه و حقوق موضوعه ایران چیست؟ ابتدا سعی می کنیم تعاریف کلمات کلیدی را استخراج کنیم تا با پیروی از آنها و دیدی روشن تر و تسلط بیشتر در پی یافتن پاسخ باشیم و پس از دریافت تعاریف کلمات کلیدی باید با تحلیل و توصیف خویش به تعاریف جامع دست یابیم به گونه ای که خود بتوانیم به خوبی و روشنی واژگان کلیدی را تعریف کنیم و به همین منوال به جستجوی پاسخ سوالات فرعی تحقیق در منابع معتبر اصیل اسلامی و حقوقی می پردازیم تا بتوانیم به صورت مستند فرضیات تحقیق را پذیرش یا رد کنیم و همچنین روش کتابخانه ای در بخش پیشینه تحقیق در تمامی پژوهش ها کاربرد دارد.

۱-۵- پیشینه تحقیق

شهید اول (محمد بن مکی) در کتاب اللعمه الدمشقیه، نوشیدن حتی یک قطره از مسکر را حرام دانسته و مجازات مصرف کننده را واجب می‌داند. (مکی، ۱۴۱۰ق، ص ۲۶۰)

و نیز احمد بن محمد بن فهد در کتاب المهدب البارع فی شرح المختصر النافع جلد پنجم، نوشیدن هر مقدار و به هر منظور از مسکر را موجب حد می‌داند.

محمد بن محمد بن نعمان عکبری (صاحب المقنعه) در کتاب المقنعه خود در خصوص ماهیت خمر سخن به میان آورده است و آن را شراب انگور دانسته که سبب مستی گردد. (بغدادی، ۱۴۱۳ق، ص ۷۹۸)

همچنین محمد بن حسن حر عاملی در کتاب وسائل الشیعه به مسکرات، پرداخته است و هرگونه مسکر را حرام اعلام داشته. (حرعاملی، ۱۴۰۹ق، ص ۴۶۸)

سید ابوالقاسم موسوی خویی، در مبانی تکمله المنهاج رسیدن خمر به هر طریقی را به معده موجب حد می‌داند. (موسوی خویی، ۱۴۲۲ق، ص ۳۲۷)

زین الدین بن علی عاملی (شهید ثانی) در مسالک الافهام نیز دخول مسکر به معده را دلیلی بر اجرای حد می‌داند. (شهید ثانی، ۱۴۱۳ق، ص ۴۵۸)

محمد بن حسن اصفهانی در کشف اللثام خود نوشیدن یا خوردن مسکر به صورت خالص و ناخالص را حرام و موجب حد معرفی کرده است.

امام خمینی رحمه الله علیه در رساله توضیح المسائل خویش در مسئله ۱۱۳ می‌فرماید: اگر انگور و آب انگور به خودی خود جوش بیاید حرام، ولی نجس نیست. مگر آن که معلوم شود که مست کننده است و اگر به واسطه پختن جوش بخوردنش حرام است ولی نجس نیست. (امام خمینی (ره)، رساله توضیح المسائل، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ۱۲۷۹-۱۳۶۸، ص ۱۱۳)

مهران خوش سلوک و سحر جوادپور در کتاب آخرین دستاوردهای پیرامون شرابخواری (شرب خمر) پیامدهای نامطلوب و مصرف مشروبات الکلی از نظر علم پزشکی و مبانی فقهی شرب خمر و میزان مجاز مصرف کنندگان مشروبات الکلی را ذکر کرده اند.

علامه مجلسی در کتاب بحار الانوار در رابطه با انواع مسکر بر اساس احادیث قلم رانده است. (علامه مجلسی، بی تا).

شرب خمر از دیدگاه فقه و حقوق ایران به قلم دکتر مهدی امانی و همکاران که در آذرماه ۱۳۹۵ در کنگره بین‌المللی علوم اسلامی، علوم انسانی تهران مطرح گردیده است در این مقاله شرب خمر و

نجاست و حرام بودن آن مورد بررسی قرار گرفته و اثر خمر برای زوال عقل را موجب زمینه‌سازی برای انجام جراحی دیگر دانستند.

در مقاله بررسی تطبیقی حرمت نوشیدن شراب در قرآن کریم و عهدین در سال ۱۳۹۷ به قلم داوود کیمیجانی احکام خمر در کتاب مقدس عهد قدیم و جدید مورد واکاوی قرار گرفته است.

در پایان نامه بررسی علمی و فقهی الکل و فرآورده‌های آن در سال ۱۳۸۱ نگاشته حسینعلی آذرآبادگان به فواید و مضرات الکل در صنعت و زمینه‌های پزشکی و... و سکرآور بودن آن پرداخته شده است.

مقاله واکاوی نظرات فقهی طهارت مسکرات در سال ۱۳۹۴ به کوشش فاطمه عرب احمدی و همکاران به نجس بودن یا نبودن خمیر و تجزیه و تحلیل آن بر تحریم خمر در احکام اسلامی پرداخته است.

در پایان نامه مصادیق جدید شرب خمر در فقه مذاهب قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به تحریم و تحقیق فاطمه صباغ در سال ۱۳۸۴ نوع جرم شرب خمر و سایر مسکرات و روان گردان های جدید که آثار مشابه خمر بر روح و روان آدمی دارند پرداخته شده است.

پایان نامه مطالعه تطبیقی حد شرب خمر در حقوق کیفری ایران و فقه عامه که در مورد جاری شدن حد بر شخصی که خمر نوشیده است اثر دنیا بی آزار در سال ۱۳۹۲، نیز به حوزه شرب خمر پرداخته است.

بررسی آرای صاحب جواهر و امام خمینی رحمه الله علیه در مبحث شرب خمر و تحلیل و تطبیق آن با قوانین موضوعه اثر حامد محمودی، کارشناس ارشد رشته فقه و حقوق اسلامی دانشگاه قم در سال ۱۳۹۲، از دیگر آثاری است که حول شرب خمر بحث و تجزیه و تحلیل داشته است.

مقاله حدود در شرب خمر اثر منصور جعفری، دانشجوی رشته کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه آزاد واحد میبد در سال ۱۳۹۴، نیز در رابطه با حد و مجازات شراب خواری سخن به میان آورده است.

پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد رشته فقه و حقوق «بررسی قیادت و شرب مسکر از منظر فقه امامیه و اهل سنت» اثر حسین جعفرزاده در سال ۱۳۹۲، در مورد مصرف خمر و قیادت سخن گفته است؛ قیادت به عنوان یک گناه به معنی رساندن و جمع کردن دو نفر یا بیشتر را برای انجام عملی در کنار هم می باشد مثلاً جمع کردن دو نفر یا بیشتر برای انجام عمل شرابخواری و حد قیادت ۷۵ ضربه شلاق است که با شهادت دو نفر ثابت می شود. صاحب جواهر در جلد ۳۶ جواهرکلام با استفاده از احادیث زنجیره‌ای با ذکر احادیثی از پیامبر صلی الله نقل می کند که شراب از پنج چیز درست می شود: خرما، کشمش، گندم، جو و عسل و نیز با استناد به حدیثی دیگر از پیامبر تحت هر شرایطی حتی مخلوط کردن مقدار کمی حرام با مقدار زیادی آب را جایز نمی داند.

سید حسن بجنوردی در کتاب منتهی الاصول جلد اول عنوان می‌کند که اگر شخصی علم به فساد خرید (تجارت) خمر داشته باشد و این امر مبادرت ورزد اموال خویش را مخلوط به حرام کرده و مال او از سلامتی به دور است.

محمد حسن بن جعفر آشتیانی در بحرالفوائد فی شرح الفرائد جلد ۱ معتقد است بنابر حکم شرعی خمر به قول مطلق هم حرام است و هم نجس می‌باشد و هرگونه نوشیدن و معامله کردن حرام و نجس می‌باشد. همچنین صادق حسینی شیرازی در الخمر کلیرا المجتمع اولین موضوع پرداخته است که اسلام هر آنچه برای شخص یا اشخاص ضرر داشته باشد و به نوعی به آنها آسیب برساند منع کرده است و خمر، هم از این قاعده مستثنا نشده است.

محمدباقر الوحید البهبهانی در رسائل الفقیه به کمک احادیث الکلبینی رحمه الله علیه و نیز با احادیث زنجیره‌ای که از ائمه اطهار به ویژه امام صادق علیه السلام نقل می‌کند، به نکوهش شرابخواری (شرب خمر) پرداخته است و نیز به حد و مجازات آن اشاره داشته است.

ابی محمد الحسن بن علی الطوسی؛ صححه و علق علیه محمدتقی الکشفی در کتاب المبسوط فی فقه الامامیه در مورد شخصی که خمر نوشیده است توسط حاکم شرع بر او حد جاری می‌شود هرچند که آن را استفرغ کند، حد مجاز برای آن تعیین شده است.

آیت‌الله جوادی آملی در کتاب مفاتیح الحیاه نوشیدن خمر را باعث مستی و زوال عقل و تعطیلی نیروهای ادراک آدمی می‌داند و انسان را از عقل و ادراک سالم محروم می‌کند. (جوادی آملی، ۱۳۹۱) عبدالکریم زیدان در اصول الفقه مستی را دو نوع می‌داند: الف) مستی به طریق مباح یعنی شخص نمی‌خواهد مست شود. ب) مستی به طریق محظور (حرام) یعنی مستی بدون عذر شرعی است. (زیدان، ۱۴۲۲، ص ۱۲۹)

مع هذا همانطور که پیشتر در بیان مسئله ضرورت و اهمیت تحقیق عنوان شد گرچه در مورد شرب خمر و تحریم آن و حواشی مربوط به آن بحث‌های زیادی به میان آمده است اما هیچ یک به صورت جامع و مفصل به بررسی علل و ادله احکام و حدود قانونی و فقهی تحریم خمر نپرداختند و ما قصد داریم به این مهم بپردازیم.

۱-۶- اهداف تحقیق

۱-۶-۱- هدف اصلی

دستیابی به مبانی فقهی و حقوقی ایران در رابطه با تحریم شرب خمر.

۱-۶-۲- اهداف فرعی

آشنایی با تفاوت دیدگاه بین علمای اهل سنت و شیعه از نظر شرب خمر

۱-۷- سوالات تحقیق

بین علمای اهل سنت و شیعه از نظر شرب خمر تفاوت دیدگاه وجود دارد؟

۱-۸- فرضیه های تحقیق

احتمال می دهیم با توجه به اینکه قرآن و سیره رسول بین اهل سنت و شیعه مشترک است با استناد به این دو نظر حکم شرب خمر بین این دو تفاوتی نباشد.

۱-۹- جمع بندی

همانطور که ملاحظه شد در این فصل به تعاریف و کلیات خمر و مستی پرداخته شد. نظر مشهور میان فقیهان معاصر که مسئله الکل را در رساله های عملیه بیان کرده اند، طهارت الکل صنعتی و نجاست الکل تخمیری است. هر چند عده ای از مراجع، قسم اخیر را نیز پاک دانسته اند. و بالاخره فقیهان اهل سنت مسئله الکل را صریحاً مطرح نکرده اند. ولی از سخنان آن ها برمی آید الکل تخمیری به نظر آنان نجس می باشد.

فصل دوم

مفاهیم و تعاریف

مقدمه

از ابتدای شکل گیری جوامع انسانی، همواره ارتکاب برخی رفتارهای مغایر و مخالف با هنجارهای گروهی، واکنش متقابلی از طرف اعضای آن گروه در پیش داشته است. این واکنش، در ادوار مختلف و به اعتبار گستره ی جغرافیایی خاص، ماهیت و وصف ویژه‌ای یافته است. در این فصل به مبانی مفهومی و ادبیات پژوهش پرداخته می‌شود. که در این بخش به حکم، حکم شرعی، حکم تکلیفی، انواع مواد مخدر، انواع مسئولیت به تفصیل بحث شده است.

۲-۱- خمر

خمر یعنی پوشانیدن، پنهان کردن، نوشیدن می، شرم داشتن، مایه کردن در خمیر. (دهخدا)

شراب تهیه شده از آب انگور یا هر مایع مست کننده، در این که خمر بر هر مایع مست کننده اطلاق می شود یا خصوص شرابی که از آب انگور گرفته می‌شود، میان لغویان اختلاف است. برخی با استناد به این که هنگام نزول آیه تحریم خمر در مدینه شراب انگور نبوده بلکه شراب خرما بوده، قول نخست را قبول کرده اند. فقها نیز به طبع لغویان در معنای خمر اختلاف کردند برخی آن را به شراب انگور تعریف کرده و عطف مسکر را بر خمر در بعضی روایات و نیز کلمات فقها دلیل مغایرت آن دو با یکدیگر دانسته اند، قول یاد شده منسوب به مشهور فقها است. در مقابل برخی به استناد به کلام اهل لغت و بعضی روایات که هر مسکری را خمر دانسته، خمر را به معنای عام تعریف کرده اند که همه مسکرات را در بر می‌گیرد. (محمود هاشمی شاهرودی، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیه السلام، قم، ۱۳۸۷، موسسه دایره المعارف فقه اسلامی)

خمر، عبارت است از هر مایعی که بر اثر تخمیر (ور آمدن) خاصیت سکر و مستی به خود گرفته باشد و خوردنش عقل را تیره و بیهوده کند. (طباطبایی، بی تا).

در قرآن کریم آمده است که:

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْأَرْبَابِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الْطِفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنَ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ